

ПИШУВАЊЕ МЕРЛИВИ ЦЕЛИ ВО ИНДИВИДУАЛЕН ОБРАЗОВЕН ПЛАН

*Можеме да стигнеме до целта што ја гледаме пред себе,
но не можеме да дојдеме до целта што не сме си ја ни поставиле!*

Кратка содржина

Бидејќи секое дете е уникатно, не може да се направи образец или стандардна форма за пишување мерливи цели во индивидуалниот образовен план (ИОП). Дури и две или повеќе деца со слични тешкотии или со иста состојба (на пример, аутизам или АДХД) различно ќе учат, ќе се развиваат и различно ќе напредуваат, и затоа не можат да имаат исти цели во ИОП.

Од големо значење е ИОП да ги следи наставните планови и организацијата во училиштето, како и да биде јасно напишан и лесно применлив. Бројот на целите не треба да биде многу голем, а поставените цели треба да ги изразуваат очекуваните позитивни постигнувања, да не го изразуваат она што ученикот нема да успее да го постигне. Исто така, важно е фокусот да биде на поставување краткорочни и специфични цели, а не да се глобализира со поставување општи цели.

Во овој труд ќе прикажеме ИОП на ученик во IV одделение, а акцентот ќе го ставиме на процената на моменталното ниво на функционалните способности, ќе ги откриеме неговите јаки и слаби страни, ќе обрнеме внимание на пишувањето мерливи цели и ќе ги посочиме процедурите за мерење на развојот во однос на годишните цели.

Клучни зборови: ИНДИВИДУАЛЕН ОБРАЗОВЕН ПЛАН, ЦЕЛИ, УЧЕНИК, НАСТАВНИК

Вовед

Образованието постојано е предмет на промени поради барања што произлегуваат од законската регулатива, од новите откритија во образовното истражување и од флукуиращките очекувања на општеството. Таквите промени претставуваат предизвик за наставниците, зашто тие се обидуваат да го следат развојот и да одржуваат високи професионални стандарди во наставата.

Областа на посебното и на инклузивното образование е во фокусот на вниманието на истражувачите и креаторите на политики во текот на последните

30 години, а тоа, без сомнение, значи дека наставниците треба да ги разгледаат потребите на сите ученици во нивното одделение да усвојат нови идеи и да ја ревидираат сопствената практика. Многумина наставници го поздравуваат предизвикот за промена и потребата од учење нови вештини или за разбирање на најновите теории, бидејќи со тоа се освежува нивното сопствено размислување и им се нудат нови искуства во наставата. Но, некои наставници сметаат дека како последица на промените кај нив се јавува зголемен стрес поради неможност да одговорат на многуте очекувања со кои се соочуваат (Rose и Howley, 2007).

Во повеќето земји, поголемиот дел од денот децата го поминуваат во простории за учење, коишто ние ги нарекуваме „училишта“ или „училници“. Во училиштата се среќаваат со наставници, остваруваат врски со своите врстници, се запознаваат со наставниот материјал и учат според различни наставни стратегии, а сето тоа има големо влијание за нив во текот на тој период од нивниот развој.

За да може да се постигне ефикасно учење, треба да се создаде, пред сè, безбедна, едукативна средина што ќе го задржи вниманието и ќе го поттикне интересот на учениците. Наставникот треба да биде сигурен дека учениците, всушност, го учат она што се очекува од нив, дека нивната едукација придонесува за подобрување на нивниот квалитет на живот, за постигнување рамнотежа меѓу независноста и зависноста и дека се подготвени да водат исполнет живот и да бидат задоволни како граѓани и членови на нивната општествена заедница.

Горенаведеното се однесува на сите ученици, и децата со посебни образовни потреби и оние со типичен развој. 10-15 проценти од училишната популација се деца со посебни образовни потреби (ПОП). Нивните посебни потреби се резултат на повеќе фактори, како што се: сензорни, физички, интелектуални и емоционални. Учениците со посебни образовни потреби имаат тешкотии во постигнувањето академски успех според училишниот курикулум, тешкотии да усвојат одредени физички и социјални вештини соодветни за нивната култура, како и тешкотии во доживување самопочит. Нивните посебни потреби се протегаат од големи до мали и ги рефлектираат физиолошките и срединските фактори (Mitchell, 2008).

Наставниците, кои треба да го обезбедат најдоброто образование за своите ученици во инклузивните училиници во основното образование, треба да прифатат дека *обврската кон професионалниот развој е клучна*.

Кога биле прашани за условите што треба да се создадат за да се прифатат ученици со посебни образовни потреби (ПОП) во нивните училиници, наставниците, без исклучок, укажале на потребата од повисок степен на професионален развој, особено во врска со изведување настава со ученици со различни способности (Cook, 2001; Romi и Leyser, 2006; Rose, 2001). Голем дел од нив искажале загриженост поради тоа што се очекува тие да предаваат на ученици што имаат посебни потреби или за кои е потребен поинаков пристап со кој тие не се запознаени и за што имаат добиено малку обука.

Во истражувањето што го спроведовме во 2013 година на вкупно 879 наставници од 25 редовни основни училишта во 17 општини во Република Македо-

нија, при што ги испитувавме ставовите на наставниците за вклучување на децата со ПОП во редовните училишта, дојдовме до сознание дека наставниците кои во своето одделение имале ученик со ПОП имаат негативен став кон ова прашање. Имено, од вкупно 879 наставници, 601 наставник (68.4%) имале искуство во работата со ученици со ПОП, но само 173 наставници (19.7%) се подготвени повторно да прифатат ученик со ПОП во своето одделение. 664 наставници (75.5%) се изјасниле дека имаат потреба од дополнителна едукација, додека континуирана помош од дефектолог бараа вкупно 687 наставници (78.1%) (Dimitrova-Radojichikj и Chichevska-Jovanova, 2013).

Вистината е дека нема универзално решение за сите предизвици во учењето. Учениците се индивидуални во своите потреби.

Успешната настава се базира на позитивни односи и еден наставник треба да го препознае влијанието на неговите постапки и врз учењето на децата.

Гарнер и Дејвис (Garner и Davies, 2001) посочуваат неколку прашања што треба да си ги постават наставниците за да можат да ја следат реализацијата на наставата што ја изведуваат, како и резултатите од изведената настава. Според Гарнер и Дејвис, клучни прашања што треба да си ги постави секој наставник за својата настава се: *дали поттикнувам различни видови учење – кои, како; што правам за да ги поддржам различните видови учење; дали го менувам мојот начин на предавање – како; дали промовирам флексибилно, колаборативно учење; дали ја планирам мојата училница според себеси или според учениците; дали моите предавања се јасни и недвосмислени; дали ги учам сите деца; дали давам соодветни пофалби на сите деца; дали сите деца учествуваат; дали обезбедувам алтернативни начини на оценување/успех – кои.*

Најважна карактеристика на инклузивниот процес е да создадат оптимални услови за сите ученици. Доколку наставникот се посвети само на детето со ПОП, тогаш би се добил спротивен ефект, неповолна атмосфера за работа, етикетање на детето со пречки во развојот како привилегирано и, секако, негативни реакции од страна на останатите родители.

Исто како што очекуваме докторите да бидат запознаени со сегашниот развој на медицината, така и наставниците имаат професионална одговорност да следат чекор со промените во образованието (Rose и Howley, 2007).

Индивидуален образовен план

Индивидуален образовен план (ИОП) е училиштен документ со кој се обезбедува приспособување на воспитно-образовниот процес кон ученикот со посебни образовни потреби (Chichevska-Jovanova и Dimitrova-Radojichikj, 2013). Тоа е, исто така, документ што дава информација за учењето и придонесува за следење, забележување и известување за напредокот и постигнувањата на ученикот.

На индивидуалниот образовен план се гледа како на алатка за планирање на наставата и изнаоѓање соодветни интервенции како поткрепа на процесот на учење на учениците со ПОП. Во ИОП се поставуваат содржините, методите на

учење, колку често да се учи за да се усвојат одредени знаења, разбирање и вештини преку активности што ќе бидат поразлични од оние дадени во образовниот курикулум. За ИОП е важно да го следи курикулумот наменет за сите ученици, да се реализира, колку што е можно, во рамките на училиницата и да се користат програмите, ресурсите, техниките за проценка и активностите што им се достапни на наставниците (Hornby et al., 1995). Од големо значење е во изработката на ИОП да учествуваат различни профили – родителите, кои обезбедуваат значајни информации и повратни информации, како и училишниот кадар (дефектолози, наставници, логопеди, терапевти). Сите тие даваат голем придонес во пресретнувањето на потребите на учениците (Wilmshurst и Brue, 2010).

Секое дете е различно, единствено, па затоа не може да се направи образец или стандардна форма за пишување мерливи цели во ИОП. И во случај кога станува збор за ученици што имаат слични тешкотии или иста состојба (на пример, аутизам или АДХД), темпото на нивниот индивидуален прогрес ќе биде различно, па затоа се изработува индивидуален образовен план за секоја индивидуа засебно (Drifte, 2008).

Информациите од ИОП треба да бидат достапни за сите вклучени во образованието на ученикот и тој треба редовно да се ревидира најмалку три пати годишно. Притоа, треба да се земе предвид и мислењето на родителите како дел од процесот на разгледување на напредокот (Special Educational Needs, Code of Practice for Wales, 2004).

Крајна цел на секој ИОП е да му се овозможи на ученикот образование во границите на неговите можности и сочувани способности и да се направи атмосфера за работа во одделените во кое детето ќе биде прифатено и задоволно.

Мерливи цели

Во САД законски е регулирано дека во ИОП треба да се дефинираат мерливи годишни академски и функционални цели, со цел да се задоволат потребите на учениците со ПОП (Mitchell et al., 2010). Мерливите цели во учењето се поставуваат по внимателна проценка на индивидуалните потреби на ученикот. Добро напишаните цели опишуваат што треба да прави ученикот, кога и како ќе го прави тоа и која ќе биде временската рамка за тоа, а притоа не треба да бидат сложени и да не може да се остварат, но и да не бидат толку едноставни што нема да претставуваат предизвик (Табела 1).

Табела 1. Нејасна и јасна цел

НЕЈАСНА цел	ЈАСНА цел
Подобрување на читањето	- чита 15 збора во минута;
Подобрување на своето однесување	- крева рака кога сака да каже нешто; - седи мирен 10 минути додека се чита приказна, држејќи ги рацете и нозете покрај себе;
Подобрување на социјалните вештини	- соработува и игра со уште едно дете при игри со правила, 10 минути два пати неделно

Најчесто, најнефективни се таканаречените СМАРТ-цели:

- Специфични (Specific) - значи дека целите се јасни, прецизни, соодветни за ученикот и не се премногу воопштени.
- Мерливи (Measurable) – значи дека може да се направи процена за тоа дали целта е постигната или не.
- Остварливи (Achievable) – значи дека целите се реални и можат да се постигнат во релативно кратко време.
- Релевантни (Relevant) – значи дека целта е релевантна за потребите на ученикот и е следната фаза во развојот на клучните области во комуникацијата, однесувањето, писменоста, математиката и слично.
- Временски ограничени (Time limited) – значи дека се планира целта да биде постигната со ученикот во релативно краток временски период, односно недели, а не месеци. Целите за кои е потребен долг временски период, додека да се постигнат, можат да доведат до губење на мотивацијата и откажување од страна на ученикот. Во ИОП е потребно да се забележи времето кога очекуваме детето да ја постигне целта (Halliwell, 2003).

Ученикот може да има најголеми проблеми при остварување на образовните цели, но тоа не значи дека тие треба први да се реализираат. Многу често се случува ученикот да појде на училиште без претходно усвоени работни навики, па тогаш приоритетна цел ќе биде нивното совладување. Доколку детето не се вклопува добро во групата, тогаш приоритетна цел би било постигнување соработка и другарски односи со врсниците, а потоа преминување на образовните цели.

Содржина на индивидуалниот образовен план

Еден ИОП треба да ги содржи следниве компоненти:

1. преглед на силните и слабите страни на ученикот;
2. моменталното ниво на функционирање и постигнување;
3. годишни цели специфични за ученикот;
4. преглед на програмите и сервисите кои се вклучени;

5. неопходни модификации за оценување на постигнувањата на ученикот;
6. следење на напредокот на ученикот; и
7. вклученоста на родителите во едукативниот процес.

Во продолжение ќе презентираме ИОП за еден ученик, а акцентот ќе го ставиме на процената на моменталното ниво на функционални способности (Табела 2), ќе ги откриеме неговите јаки и слаби страни (Табела 3), ќе обрнеме внимание на пишувањето на мерливи цели и ќе ги посочиме процедурите за мерење на развојот во однос на годишните цели (Табела 4).

Табела 2. Моментално ниво на училишни знаења и функционални способности

ИОП за Д.К.

Д. К. е ученик во четврто одделение. Тој има смисла за хумор и е еднакво прифатен од сите. Успешно ја совладува наставната програма, но потребна му е помош за самостојно, независно читање и пишување. Д. К. е среќен кога сам ќе ја напише домашната задача, сам ќе го прочита текстот или со помош ќе прочита подолг текст.

Д. К. има тешкотии во читањето. Може да ги препознае повеќето букви и нивните комбинации во зборовите, но, кога чита, има проблеми при препознавање на непознатите зборови во текстот. Чита бавно и тешко.

Тој не може самостојно да ги прочита текстовите што се користат во четврто одделение. Правилно чита 95 збора во минута кога ги чита текстовите од второ одделение, но од четврто одделение може точно да прочита 55 збора во една минута и да разбере 75 % од прочитаното. Учениците од четврто одделение треба да читаат пасуси со 90-100 % разбирање, со брзина од 120-150 збора во минута.

Д. К. има добра способност за слушање. Ги разбира наставните содржини кога текстот е прочитан од наставникот, родителот или од некој соученик. Способен е да изведе заклучок од она што го слуша на ниво што е на негова возраст.

Исто така, има тешкотии при пишувањето сложени реченици и потребна му е помош. Неговите писмени задачи имаат многу граматички грешки, речениците се кратки (3-5 збора) и недоволно ги употребува интерпункциските знаци. Сè уште не може самостојно да напише писмен состав. Прифаќа помош и поддршка од родителите и од наставниците. Учи да го користи компјутерот за пишување текст, со поддршка на посебна програма за правописна проверка. Родителите се загрижени за овие проблеми во читањето и пишувањето и мислат дека му е потребна дополнителна помош. Тие се среќни со неговиот успех по математика и затоа што има пријатели на училиште.

Извор: *A Guide for Writing IEPs (2010).*

Корисна појдовна точка во пишувањето на мерливи цели е да се разгледаат следниве четири прашања:

- Процена: што може да направи Д.К.?
- Поставување цели: што сакаме ние да постигне Д.К. како следен чекор?
- Стратегија: како ќе му помогнеме да го направи тоа?
- Ревизија: што има постигнато Д.К.?

Табела 3. Јаки и слаби страни

Јаки страни	Слаби страни
Добар слушател е	Потребна му е помош при читање и пишување
Може да изнесува факти	Има тешкотии во пишувањето и при следење усни и писмени насоки
Добро ја прифаќа помошта за читање од наставниците и од врсниците	Не може самостојно да чита од читанката за 4 одделение

Табела 4. Годишните цели

Основа за ЦЕЛ 1

Правилно чита 95 збора во минута кога чита текстови од второ одделение, но од четврто одделение може точно да прочита 55 збора во една минута и да разбере 75 % од прочитаното.

Учениците од четврто одделение треба да читаат пасуси со 90-100 % разбирање, со брзина од 120-150 збора во минута.

Цел 1: Д.К. ќе чита точно 90 збора во една минута со 90% разбирање.

Процедури за мерење на развојот во однос на годишната цел:

Еднаш во неделата да се снима Д.К. како чита, логопедско набљудување на читањето на училишните материјали.

На родителите им се соопштува периодичен извештај за напредокот на ученикот во однос на годишната цел:

1. Телефонски или преку е-пошта еднаш месечно;
2. Писмен извештај за напредокот.

Основа за ЦЕЛ 2

Неговата напишана работа содржи многу правописни грешки, а неговите реченици се обично кратки со 3-5 збора. Тој сè уште не може да напише состав без помош.

Цел 2: Д.К. ќе пишува текст со најмалку 5 збора, односно 8-10 збора, но во него не треба да има повеќе од една правописна грешка и една интерпункциска.

Задачи:

1. Со индивидуализирана настава, кај Д.К. ќе се применуваат стратегии кои вклучуваат фонетска анализа на познат збор и непознати зборови.
2. Со користење на софтвер за проверка на пишувањето, Д.К. ќе ги провери своите писмени работи и ќе направи корекција на правописот.
3. Со користење експлицитна стратегија за процесот на пишување и со помош на наставниците, за точно прецизиран период, се планира Д.К. да пишува по дадена тема со користење правилна граматика, интерпункциски знаци и правопис.
4. Со помош на врсниците или наставникот, Д.К. ќе ја разгледа пишаната задача и ќе ги направи потребните корекции.

Процедури за мерење на напредокот во однос на годишната цел:

1. Неделни анализи на 2 пишани примерока за да се испита правилното пишување и интерпункција.
2. Месечни интервјуа со родителите на Д.К. за да се испита дали постои подобрување во пишувањето.
3. Неделно евидентирање на направената корекција од страна на родителите врз пишувањето на Д.К..

На родителите им се соопштува периодичен извештај за напредокот на ученикот во однос на годишната цел:

1. Телефонски или преку е-пошта еднаш месечно;
2. Писмен извештај за напредокот.

Извор: *A Guide for Writing IEPs (2010)*.

Заклучок

Поставувањето цели е важно за сите нас во нашиот секојдневен живот. Во рамките на едно училиште, наставниците, стручниот кадар и учениците имаат пред себе цели што треба да ги реализираат на дневна основа. Наставниците планираат како да ја изведат програмата на ниво на училиште, за одредени одделенија или паралелки, за групи во рамки на одделенијата и за индивидуални ученици. Планирањето и поставувањето цели е многу важен елемент за ефективна настава, која гарантира дека сите ученици го остваруваат своето право на образование. Со јасни и веродостојни цели, постои поголема шанса за успех на учениците. Пишувањето мерливи цели е во основа за ефективен ИОП. За да се напишат овие цели ефективно, учеството на наставниците, родителите и учениците од класот е од витално значење (Adlem, 2008). Со поставување цели, наставникот има јасна претстава за тоа што треба да се научи, како може да се научи тоа, а потоа може да оцени дали наставата е успешна и овозможува напредок на учениците. Со поставување индивидуални цели и планирања поединечно за секој ученик, училиштата можат да го следат напредокот на сите ученици, дури и на учениците кои можат

да имаат голем број тешки и/или комплексни потреби. Тоа гарантира дека сите ученици напредуваат, дури и ако напредокот е многу побавен и во споредба со мнозинството ученици во училиштето (Halliwell, 2003). Критериумите за успешноста на ИОП обично се базираат на постигнувањето на поставените цели, по што може да бидат дефинирани нови цели (Alkahtani и Kheirallahm 2016).

ИОП ги опфаќа природата на проблемите на детето, посебните барања, целите што треба да се постигнат во рамките на дадено време, аранжманите за следење и помошта од родителите, како и датум на ревидирање. Ги идентификува и областите за дејствување во однос на потребата на ученикот за непосредно учење и како да му се помогне на ученикот да постигне задоволителен напредок. Овој план, исто така, ги идентификува сите човечки или материјални ресурси. Целта на ИОП е да се донесат одлуки врз основа на добиени повратни информации со кои ќе се подобруваат учењето и наставата во иднина. ИОП треба да биде јасен, работен документ, а не само уште еден дел од бирократијата. Достапен и разбирлив ИОП служи како план и евиденција на она што се прави за да се задоволат потребите на ученикот. Процесот на развој на ИОП треба да биде остварлив и ефикасен. Не постои „правилен“ или стандардизиран формат за ИОП. Сепак, без оглед на формата, постојат одредени карактеристики што треба да ги има секој ИОП за да биде ефективен (Caroline, 2004).

Литература

- Adlem, D. (2008). *Developing an Effective Individual Education Plan (Coursework Project in Special Education)*. Flinders University: Department of Special Education.
- Alkahtani, M. A. and Kheirallah, S. A. (2016). "Background of Individual Education Plans (IEPs) Policy in Some Countries: A Review." *Journal of Education and Practice*, 7(24), pp. 15-26.
- Chichevska-Jovanova, N. and Dimitrova-Radojichikj, D. (2013). "Individual Educative Plan for Students with Special Educative Needs." *International Symposium: Education between tradition and modernity*, pp. 330-337.
- Dimitrova-Radojichikj, D. and Chichevska-Jovanova, N. (2013). "The attitudes of primary school teachers on inclusive education in the Republic of Macedonia." *Croatian review of rehabilitation research*, 49 (Supplement), pp. 164-172.
- Drifte, C. (2008). *Encouraging Positive Behaviour in the Early Years: A Practical Guide*, 2nd edition. London: SAGE Publications.
- Farrell, M. (2003). *Understanding Special Educational Needs: A guide for student teachers*. London and New York: Routledge Falmer Taylor & Francis Group.
- Friend, M. and Bursuck, D.W. (2012). *Including Students with Special Needs: A Practical Guide for Classroom Teachers*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- A Guide for Writing IEPs*, DRAFT September, 2010. [online] Available at: <https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/sped/pdf/iepguide.pdf> [Accessed on 20 Apr. 2017].
- Garner, P. and Davies J.D. (2001). *Introducing special educational needs*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Halliwell, M. (2003). *Supporting Children with Special Educational Needs: A Guide for Assistants in Schools and Pre-schools*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Hornby, G., Davis, G. and Taylor, G. (1995). *The Special Educational Needs Coordinator's Handbook: A Guide for Implementing the Code of Practice*. London: Routledge.
- Jones, A.C. (2004). *Supporting Inclusion in the Early Years*. New York: Open University Press Maidenhead.
- Mitchell, D. (2008). *What Really Works in Special and Inclusive Education: Using evidence-based teaching strategies*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Mitchell, D., Morton, M., & Hornby, G. (2010). *Review of the literature on Individual Education Plans: Report to the New Zealand Ministry of Education*: College of Education, University of Canterbury, Christchurch.
- Rose R. and Howley, M. (2007). *The Practical Guide to Special Educational Needs in Inclusive Primary Classrooms*. London: Paul Chapman Publishing.

- Special Educational Needs Code of Practice for Wales* (2004). [online] Available at: <http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/131016-sen-code-of-practice-for-wales-en.pdf> [Accessed 20 Apr. 2017].
- Wilmshurst, L. and Brue W.A. (2010). *The Complete Guide to Special Education: Proven Advice on Evaluations, IEPs, and Helping Kids Succeed*, 2nd edition. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.

WRITING MEASURABLE GOALS IN INDIVIDUAL EDUCATION PLAN

*We can achieve the goal we see in front of us,
but we cannot reach the goal we have not set!*

Abstract

Since every child is unique, there is no pattern or standard format for writing measurable goals in individual education plan (IEP). Even two or more children with similar difficulties or even in the same condition (for example, autism or ADHD), will learn, develop and progress differently, and therefore, they cannot share a common IEP.

It is very important for the individual plan to be in compliance with the curricula and organization in the school, as well as to be clearly written and easily applicable. There shouldn't be many goals, and set goals should express the expected positive achievements, not the things that the student is not able to achieve. Also, it is very important to put a focus on short-term and specific goals, and not to globalize with setting common goals.

In this study we are going to present IEP for a student in the IV grade, put stress on assessment of current level of functional performance, discover their strengths and weaknesses, pay attention to writing measurable goals and indicate the procedures for measuring development regarding the annual goals.

Key words: INDIVIDUAL EDUCATION PLAN, GOALS, STUDENT, TEACHER

Introduction

Education is perpetually subject to changes due to legislative demands, new discoveries in educational research, and the fluctuating expectations of society. These changes inevitably represent a challenge for teachers, as they try to keep abreast of development and maintain high professional teaching standards.

The field of special and inclusive education has been in the focus of attention by researchers and policy-makers over the last 30 years, and this inevitably means that teachers should considerate the needs of all students in their class, adopt new ideas and review their own practice. Many teachers welcome the challenge of change and the necessity to learn new skills or understand the latest theories, as it keeps their own thinking fresh and offers them new teaching experiences. But, some teachers believe that as consequences of change they have increased stress due to inability to respond to the many new expectations which come their way (Rose and Howley, 2007).

In most countries, children spend the most of their day in the learning areas we call “schools” and “classrooms”. In the schools, they meet with teachers, make relationships with their peers, are introduced to the teaching material and learn according to various teaching strategies, and all of that has a major impact on them during that period of their development.

First of all, in order to achieve effective learning, it is necessary to create safe educational environment which will retain student’s attention and will encourage their interest. The teacher must be sure that students actually learn what is expected from them, that their education contributes to enhancing their quality of life, and to achieving balance between independence and interdependence, and that they are prepared to have full and satisfying lives as citizens and as members of their community.

The abovementioned refers to all students, both children with special educational needs and children who have typical development. 10-15 percent of the school population comprises children with special educational needs. Their special needs arise from diverse factors, such as: sensory, physical, intellectual and emotional. Children with special needs have difficulties in making academic progress according to the school curriculum, in acquiring certain physical and social skills appropriate to their cultures, as well as difficulties in achieving an experiencing sense of self-esteem. Their special needs range from major to minor, and they reflect physiological and environmental factors (Mitchell, 2008).

Teachers who are supposed to provide the best education for their students in inclusive classrooms in primary education need to accept that *the commitment to professional development is crucial*.

When asked about the conditions that need to be created to accommodate students with special educational needs in their classrooms, teachers invariably point to the necessity of higher level of professional development, especially related to teaching students with diverse abilities (Cook, 2001; Romi and Leyser 2006; Rose, 2001). Many of them express their concern regarding what they are expected to teach students with special needs or require different approaches, which they are not familiar with and for which they have received little training.

In the research we have conducted in 2013 on a total of 879 teachers from 25 regular elementary schools in 17 municipalities in the Republic of Macedonia, wherein we examined teachers’ attitudes on enrolment of children with SEN in regular schools, we found out that teachers who have had student with SEN have negative attitude toward this issue. Namely, from a total of 879 teachers, 601 teachers (68.4 %) have had an experience in working with students with SEN, but only 173 teachers (19.7%) are prepared to accept a student with SEN in their class again. 664 teachers (75.5 %) stated that they need additional education, while a total of 687 teachers (78.1 %) require continuing assistance from special education teacher (Dimitrova-Radojichikj and Chichevska-Jovanova, 2013).

The truth is that there is no universal solution for all challenges in studying. Students are individual in their needs.

The successful teaching is based on positive relationships, and a teacher should know his/her students' opinions for him/her as a person and to recognize the impact from his/her acts on children's learning.

Garner and Davies (2001), indicate a few questions that teachers should ask themselves, in order to be able to follow the realization of teaching, as well as the results from performed teaching. According to Garner and Davies, the key question which every teacher should ask himself/herself about his/her teaching are: *do I reinforce different types of learning – which, how; what am I doing to support different types of learning; do I change my method of teaching – what, how; do I promote flexible, collaborative learning; do I plan my classroom according to myself or according to the students; are my structures clear and unambiguous; do I teach all of the children; do I give appropriate praises to all of the children; do all of the children participate; do I provide alternative methods of evaluation/success – which ones.*

The most important characteristics of the inclusive process is to create optimal conditions for all students. If the teacher dedicates only to the child with impairments in development, an opposite effect would be obtained, unfavourable working atmosphere, labelling child with impairment in development as privileged and, of course, adverse reaction by the other parents.

Just as we expect doctors to be familiar with current development in medicine, teachers have professional responsibility to keep abreast of changes in education, too (Rose and Howley, 2007).

Individual Education Plans

An Individual Education Plan (IEPs) is a school document which enables adjustment of the education process to the student with special educational needs (Chichevska-Jovanova and Dimitrova-Radojichikj, 2013). It is also a document that provides information about learning and contributes to monitoring, recording and reporting student's progress and achievement.

The IEP is viewed as a tool for teaching plans discovering appropriate interventions, which would underpin the process of teaching students with SEN. The content and methods of teaching, how frequent it is necessary to study in order to adopt certain knowledge understanding and skills through activities that are different from those provided by the educative curriculum are set in the IEP. It is important for the IEP to be in compliance with the curriculum intended for all children, to be implemented within the classroom as much as possible and to use the programmes, resources, assessment techniques and activities that are available to the teachers (Hornby et al., 1995). It is very important to include different profiles in making IEP – parents, who provide significant information and feedback, as well as school personnel (special education teachers, teachers, speech-language pathologists, or therapists). They each make great contributions in regard to meeting child's needs (Wilmshurst and Brue, 2010).

Since every child is unique, it is not possible to make pattern or standard format for writing measurable goals in IEP. Even in the case when two or more children

have similar difficulties or even in the same condition (for example, autism or ADHD), will learn, develop and progress differently, and therefore individual educational plans are made for each person individually (Drifte, 2008).

The information contained in IEPs should be available to everyone involved in the education of that child and the IEPs should be reviewed regularly, at least three times a year. Thereby, parents' opinions, as part of the progress review process, should be considered (Special Educational Needs, Code of Practice for Wales, 2004).

The ultimate goal of each IEP is to enable the child education in the limits of his/her opportunities and preserved abilities and to create working atmosphere in the class wherein the child will be accepted and satisfied.

Measurable goals

In the United States, IEPs are required by law to have a statement and description of measureable annual academic and functional goals that are designed to meet the needs of the student with SEN (Mitchell et al., 2010). Measurable goals in learning are set after careful assessment of an individual student's needs. Well-written goals describe what is the student supposed to do, when and how is he/she going to do that and which will be the timeframe for that, and thereby, they shouldn't be complicated and impossible to accomplish, but at the same time not as simple as not to pose a challenge.

Table 1. Unclear and clear goals

UNCLEAR goal	CLEAR goal
Reading enhancement	- reads 15 words per minute;
Behaviour enhancement	- raises hand when he/she wants to say something; - sits still for 10 minutes while a story is being read, holding his arms and legs besides him/her;
Social skills enhancement	- cooperates and plays with one more child during rule games, for 10 minutes twice a week

Usually, the most effective goals are *SMART* – goals:

- **Specific** - means that the goals are clear, precise appropriate for the child and not too general.
- **Measurable** - means that a judgment can be made as to whether the goal has been achieved or not.
- **Achievable** - means that the goal is realistic and can be achieved in relatively short time.
- **Relevant** - means that the goal is relevant for the student's needs and is the next stage in development of key areas in communication, behaviour, literacy, mathematics, etc.

- **Time limited** - means that the goal is planned to be achieved with the student within a relatively short period of time, i.e. weeks rather than months. Targets that require longer period to be achieved can lead to losing motivation and giving up by student. The period in which we expect the child to achieve the goal is necessary to be noted in the IEP (Halliwell, 2003).

The child may have biggest problems during accomplishing educational goals, but that does not mean that those goals should be realized first.

It is common situation amongst children to starts school without previously adopted working habits, and in such case, the adoption of working habits is going to be the priority goal. If the child does not fit well in the group, achieving cooperation and friendships with their peers would be the priority goal, and only afterwards transfer to educational goals.

WHAT DOES IEP CONTAIN?

An IEP should contain the following components:

1. A review of student's strengths and weaknesses
2. Current level of functioning and achievement
3. Annual goals specific to the student
4. Review of programs and services they are involved in
5. Necessary modifications for assessment of student's achievements
6. Following student's progress
7. Parental involvement in the educational process

In addition we are going to present IEP for one student in IV grade, put stress on assessment of current level of functional performance (table 2), discover his strengths and weaknesses (table 3), pay attention to writing measurable goals and indicate the procedures for measuring development regarding the annual goals (table 4).

Table 2. Current level of functional performance

IEP for D.K.

D.K. is a fourth grader. He has a good sense of humour and is equally accepted by everyone. He adopts the curriculum successfully, but needs help for individual, independent reading and writing. D.K. is happy when he would do his homework by himself, read the text individually or read a longer text with assistance.

D.K. has difficulty with reading. He can identify most letters and letter combinations in words, but struggles to identify unfamiliar words in the text when reading. He reads in a slow and laboured manner.

He cannot read textbooks used in his 4th grade classes independently. D.K. accurately reads 95 words per minute when he reads texts at the second grade level, but in texts at 4th grade level he can read 55 words read correctly per minute with 75% comprehension. Students in 4th grade are expected to read passages with 90-100% compre-

hension at the rate of 120-150 words per minute.

D.K. has good listening ability. He understands the curriculum when the text is read by teacher, parent or some peer. He is able to make conclusion from listening at a level at his age.

D.K. also has difficulty with writing complex sentences and needs assistance. His written work contains many spelling errors, lacks necessary punctuation, and his sentences are short (3-5 words). He cannot independently write an essay yet. He accepts assistance from parents or teachers. He learns to use computer for text writing, with special spell-checking software.

D.K. parents are concerned about this reading and writing issues and feel he needs extra help. They are happy with his success in math and that he has friends in school.

Source: *A Guide for Writing IEPs (2010)*.

A useful starting point is to consider the following four questions:

- Assessment: what can D.K. do now?
- Targets set: what do we want D.K. to achieve next?
- Strategy: how shall we help him to do this?
- Review: what has D.K. achieved?

Table 3. Strengths and weaknesses

Strengths	Weaknesses
Demonstrates good listening comprehension	He needs help in reading and writing
He is able to report facts	Has difficulty with writing and following oral and written directions.
He does respond well to peer or teacher reading assistance.	Cannot independently read textbooks used in 4 th grade classes

Annual Measurable Goals

Table 4. Annual goals

Baseline for Goal 1

D.K. *accurately reads 95 words per minute when given graded passages at the second grade level; his independent reading level, but at the 4th grade level he can read 55 words read correctly per minute with 75% comprehension.*

Students in 4th grade are expected to read passages with 90-100% comprehension at the rate of 120-150 words per minute.

Annual Measurable Goals

Goal 1: D.K. will read 90 words per minute correctly with 90% comprehension.

Procedures for measuring progress toward the annual goal:

Weekly timed oral readings reading skill is recorded, log observations about reading of classroom materials.

Periodic report about student progress toward meeting the annual goal will be provided to the parents:

1. Monthly phone or email correspondence.
2. Written progress report.

Baseline for Goal 2

His written work contains many spelling errors, and his sentences are generally short, 3-5 words in length. He cannot write a paragraph without assistance yet.

Goal 2: D.K. will write a text of at least five, i.e. 8-10 words, but it should not contain more than one error in spelling and punctuation.

Objectives:

1. With individualized instruction, D.K. will apply strategies including phonetic analysis and familiar words to spell unfamiliar words.
2. Using a spell checker and writing support software, D.K. will edit his writing and make spelling corrections.
3. Using explicit writing process strategy and teacher assistance, precise date, it is planned that D.K. will write on a given topic using correct grammar, punctuation and spelling.
4. With a peer or teacher assistance, D.K. will review writing assignments and make necessary corrections.

Procedures for measuring progress toward the annual goal:

1. Weekly analysis of 2 writing samples to assess spelling, punctuation and writing skills.
2. Quarterly interviews with D.K. parents to examine whether there is writing enhancement.
3. Weekly recording of the corrections made by parents on D.K. writing.

Periodic reports about student progress toward meeting the annual goal will be provided to the parents:

1. Monthly phone or email correspondence.
2. Written progress report.

Source: *A Guide for Writing IEPs (2010)*.

Conclusion

Setting goals is significant for everyone in our daily lives. Within a school, teachers, support staff and students have goals to achieve on a daily basis. Teachers plan how to deliver the curriculum at whole-school level, for particular grades or classes, for groups within classes and for individual students. Planning and setting goals is very important element of effective teaching which ensures that all students exercise their right to education. The more clearly and credibly those goals are written for students, the more likely successes may follow. The writing of meaningful goals lays the foundation for an effective IEP. To write these goals effectively, input from class teachers, parents and students is vital (Adlem, 2008). By setting goals, the teachers have a clear idea of what needs to be taught, how it could be taught and then they can assess whether the teaching has been successful and enables students' progress. By setting individual goals and planning for each student individually, schools are able to monitor the progress of all students including students who may have a range of severe and/or complex needs. It warrants that all students are making progress, even if the progress is much slower, compared to the majority of students in the school (Halliwell, 2003). The success criteria of the IEP should typically be based on achieving the goals that were set, after which new goals can be chosen (Alkahtani and Kheirallahm 2016).

The IEP includes the nature of the child's difficulty, the special demands, the goals to be achieved within the given time, monitoring arrangements and assistance by parents, as well as the review date. It identifies the areas of activity regarding the child's need for immediate learning and any ways to help the child to make satisfactory progress. This plan also identifies all human or material resources. The purpose of the IEP is to make decisions on the basis of acquired feedback which will enhance future learning and teaching. An IEP should be straightforward working document, not simply just another piece of bureaucracy. An accessible and understandable IEP serves as a plan and record of what is being done to meet the child's needs. The process of developing IEP should be manageable and efficient. There is no 'correct' or standardized format for an IEP. However, regardless of form, there are certain characteristics which every IEP should include in order to be effective (Caroline, 2004).

References

- Adlem, D. (2008). *Developing an Effective Individual Education Plan (Coursework Project in Special Education)*. Flinders University: Department of Special Education.
- Alkahtani, M. A. and Kheirallah, S. A. (2016). "Background of Individual Education Plans (IEPs) Policy in Some Countries: A Review." *Journal of Education and Practice*, 7(24), pp. 15-26.
- Chichevska-Jovanova, N. and Dimitrova-Radojichikj, D. (2013). "Individual Educative Plan for Students with Special Educative Needs." *International Symposium: Education between tradition and modernity*, pp. 330-337.
- Dimitrova-Radojichikj, D. and Chichevska-Jovanova, N. (2013). "The attitudes of primary school teachers on inclusive education in the Republic of Macedonia." *Croatian review of rehabilitation research*, 49 (Supplement), pp. 164-172.
- Drifte, C. (2008). *Encouraging Positive Behaviour in the Early Years: A Practical Guide*, 2nd edition. London: SAGE Publications.
- Farrell, M. (2003). *Understanding Special Educational Needs: A guide for student teachers*. London and New York: Routledge Falmer Taylor & Francis Group.
- Friend, M. and Bursuck, D.W. (2012). *Including Students with Special Needs: A Practical Guide for Classroom Teachers*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- A Guide for Writing IEPs*, DRAFT September, 2010. [online] Available at: <https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/sped/pdf/iepguide.pdf> [Accessed on 20 Apr. 2017].
- Garner, P. and Davies J.D. (2001). *Introducing special educational needs*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Halliwell, M. (2003). *Supporting Children with Special Educational Needs: A Guide for Assistants in Schools and Pre-schools*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Hornby, G., Davis, G. and Taylor, G. (1995). *The Special Educational Needs Coordinator's Handbook: A Guide for Implementing the Code of Practice*. London: Routledge.
- Jones, A.C. (2004). *Supporting Inclusion in the Early Years*. New York: Open University Press Maidenhead.
- Mitchell, D. (2008). *What Really Works in Special and Inclusive Education: Using evidence-based teaching strategies*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Mitchell, D., Morton, M., & Hornby, G. (2010). *Review of the literature on Individual Education Plans: Report to the New Zealand Ministry of Education*: College of Education, University of Canterbury, Christchurch.
- Rose R. and Howley, M. (2007). *The Practical Guide to Special Educational Needs in Inclusive Primary Classrooms*. London: Paul Chapman Publishing.

- Special Educational Needs Code of Practice for Wales* (2004). [online] Available at: <http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/131016-sen-code-of-practice-for-wales-en.pdf> [Accessed 20 Apr. 2017].
- Wilmshurst, L. and Brue W.A. (2010). *The Complete Guide to Special Education: Proven Advice on Evaluations, IEPs, and Helping Kids Succeed*, 2nd edition. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.